О. В. Ільєнко,

д. е. н., професор кафедри МЗЕДП, Національний авіаційний університет

ORCID ID: 0000-0002-4756-3703

О. О. Мезенцева,

к. е. н., доцент кафедри МЗЕДП, Національний авіаційний університет

ORCID ID: 0000-0002-8430-4022

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.2.21

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ

О. Ільєнко,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of MZEDP, National Aviation University

О. Mezentseva,

PhD in Economics, associate professor of the Department of MZEDP, National Aviation University

ANALYSIS OF THE IMPACT OF SOCIAL CAPITAL ON ENTERPRISES ON THE EFFECTIVENESS OF INTERNATIONAL FINANCIAL ASSISTANCE

У статті розглядаються аналіз величини і напрям впливу соціального капіталу на ефективність міжнародної фінансової допомоги на основі економічних, демографічних та соціологічних даних для країн, що розвиваються, з джерел Світового банку та World Value Survey. Досліджуються задачі прогнозування величини і напрямку впливу соціального капіталу на ефективність міжнародної допомоги і економічне зростання на прикладі реальних даних країн, що розвиваються. В роботі досліджено вплив міжнародної фінансової допомоги на темпи економічного зростання в залежності від соціально-культурних характеристик підприємств та суспільства.

Обґрунтовано оптимальний вимір соціального капіталу, для побудови якого був використаний факторний аналіз. Після цього був проведений регресійний аналіз гіпотези про ефективну взаємодію фінансової допомоги з соціальним капіталом.

The article examines the magnitude and direction of the impact of social capital on the effectiveness of international financial assistance based on economic, demographic and sociological data for developing countries from World Bank and World Value Survey sources. The tasks of forecasting the magnitude and direction of social capital's impact on the effectiveness of international assistance and economic growth are examined using real-world data from developing countries. The influence of international financial aid on the economic growth rates depending on the socio-cultural characteristics of enterprises and society is investigated in the paper.

Developing countries, which attract additional funds from external sources in the form of loans, grants, etc. in the process of implementing state institutional development programs, in their turn are marked by a transitional stage of industrial development and transformation of the economy to a market economy and usually have a lower standard of living than in the highly developed ones. countries.

Factor analysis was used to construct the optimal measurement of social capital. In the process of research on this topic, such methods of information processing and analysis were also used as methods of analysis, such as correlation analysis, method of interpolation of data with intervals, regression analysis, analysis of boundary effects, etc. The study also uses research methods such as formalization and visualization of conclusions, abstraction from the general, and synthesis of new results.

Given social capital as a determinant of economic growth, development aid can be used more effectively. For example, by improving the allocation of funds to regions with higher social capital. It can be argued that investment in such regions will be more appropriate.

The optimal measurement of social capital, for which factor analysis was used, was substantiated. Thereafter, a regression analysis of the hypothesis about the effective interaction of financial assistance with social capital was conducted.

Ключові слова: соціальний капітал, фінансова допомога, WVS (World Value Survey), факторний аналіз, Світовий банк.

Key words: social capital, financial aid, WVS (World Value Survey), factor analysis, World Bank.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Міжнародна допомога здебільшого являє собою надходження від платників податків країни-донора, тож очікується, що ресурси допомоги будуть використані з найбільшою віддачею. Таким чином, необхідно розуміти, яке середовище є сприятливим для виділення допомоги. Тому акцент у дослідженнях локалізації міжнародної фінансової допомоги перейшов від перевірки ефективності міжнародної допомоги на дослідження детермінантів ефективною міжнародної допомоги.

Для України питання міжнародної фінансової допомоги теж є актуальним (за оцінками Світового банку, у 2016 році Україна отримала понад 1,5 млрд дол. чистої міжнародної допомоги, у 2017 році — майже 1,2 млрд дол.) і ми, як зацікавлена сторона, теж прагнемо знати, як досягти найбільшої ефективності для міжнародної допомоги, яку Україні виділяють інші країни та міжнародні організації. Кожна нація має свої особливості, які змушують їх виділятися серед інших. Ці характеристики включають культуру, світогляд і традиції, властиві всім народам, і формують ментальність нації. Це можна розглядати як фундаментальний атрибут, який прямо чи опосередковано впливає на розмаїття явищ, що стосуються певної країни. Ментальність цілком може бути втілена в межах доволі абстрактного поняття, соціального капіталу. Останній дає нам змогу описати здатність країни використовувати іноземну допомогу.

Соціальний капітал — це давня концепція, але активно його досліджувати почали лише в 1990-х роках [5]. Досліджень про теоретичні та емпіричні аспекти соціального капіталу стало значно більше саме за останні два десятиліття. Вся концепція соціального капіталу орієнтована на соціальні відносини, основні елементи яких включають соціальні мережі, громадянську активність, норми взаємності та узагальнену довіру. У широкому сенсі вона визначається як колективний актив у вигляді загальних норм, цінностей, переконань, довіри, мереж, соціальних відносин та інституцій, які сприяють співробітництву та колективним діям для взаємної вигоди. Наразі науковці більше схиляються до думки, що соціальний капітал — це комплексна багатовимірна концепція, що має різні розміри, типи та рівні вимірювання [3].

Властивості соціального капіталу, такі як здатність проявлятися як пояснювальна змінна у виробничій функції, накопичення з часом, здатність покращувати економічні показники, змога інвестувати в нього з очікуваними майбутніми вигодами, конвертованість і потреба в догляданні, дозволяють вважати його окремою формою капіталу, хоча також висловлюються і певні зауваження щодо використання терміну "капітал" по відношенню до соціального капіталу. Дослідження соціального капіталу залишається на ранній стадії, і концепція залишається нестійкою, схильною до специфічних визначень, відсутністю загальних показників вимірювання, нездатністю чіткої кількісної оцінки ефектів і підлягають критикуванню. Концептуальна і вимірювальна неточність призвела до схильності цієї концепції до невизначеної інтерпретації, меншого емпіричного використання та недооцінки її вартості [6].

Необхідні додаткові емпіричні дослідження та тестування концепції на місцях для розробки загальноприйнятих визначень та вимірів, які можуть чітко розділити та кількісно визначити його вплив на загальні процеси розвитку.

У дослідженні громадської мережі громад у Сполучених Штатах [2] було запропоновано думати про соціальний капітал як про цінності окремих осіб, що сприяють взаємодії між ними. самі. Співпрацюючи один з одним, люди здатні створювати більше цінності. Питання полягає в тому, чи впливають ці взаємні цінності, які підвищують продуктивність певного суспільства, на виконання допомоги, спрямованої на розвиток країни та забезпечення її стійкості.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У працях вчених [6; 7] приводяться приклади країн з поганим політичним середовищем, які використовували допомогу для розвитку досить добре. Інша група досліджень стверджує, що допомога є неефективною незалежно від якості політики [9]. Крім того, [1] та [2] показують, що корумповані уряди не отримують менше іноземної допомоги, незважаючи на те, що немає жодних доказів того, що збільшення іноземної допомоги зменшує корупцію.

Обговорення соціального капіталу стає досить інтенсивним після того, як [8] привернув увагу до суспільних мереж та взаєморозуміння в рамках суспіль-

Рис. 1. Три загальноприйняті категорії соціального капіталу

ства. Незважаючи на низку подібних, але не однакових, визначень соціального капіталу, вважається, що їхня множина наближається до запропонованого визначення.

У міру активного обговорення соціально-культурних характеристик, очевидно, спостерігається їх вплив на економічний розвиток. Автор [7] використовує культуру з європейських історичних даних для вимірювання індикаторів індивідуальних цінностей і переконань, щоб показати, що культурні фактори мають сильний позитивний зв'язок з подальшим економічним розвитком. Те, як він визначає культуру, досить схоже на більш широке визначення соціального капіталу. Також його підхід передбачає багатостороннє охоплення поняття соціального капіталу за допомогою використання методу головних компонент.

У нещодавньому дослідженні [4] вчені роблять висновки, що соціальний капітал впливає на економічне зростання завдяки інвестиціям у людський капітал. Вони також приходять до висновку, що суспільства з вищим соціальним капіталом краще поінформовані про свій уряд і витрачають більшу частину свого валового доходу на державну освіту.

Що стосується відношення між іноземною допомогою та соціальним капіталом, автори праці [6] були на витоці дослідження впливу соціального капіталу на економічні результати. Їхній приклад показує відмінності між трьома окремими проектами, які передбачають сприяння соціальному капіталу в Кенії. Вони прийшли до неочікуваного висновку, що саме проекти, що були більш безпосередньо спрямовані на підвищення соціального капіталу, мали менший вплив на соціальний капітал.

Першу спробу в дослідженнях взаємозв'язків між соціальним капіталом та соціальним капіталом зробили автори [2]. Вони знайшли, що соціальна згуртованість, яка вимірюється рівнем етнічної фракціоналізації, має позитивний вплив на ефективність допомоги. Автори вважають, що соціальна згуртованість та інституційна якість підвищують ефективність допомоги. Більш того, як тільки ці фактори враховуються, вплив політичного середовища має тенденцію затухати. Це служить зустрічним аргументом проти результатів, отриманих у [3].

Інше дослідження, присвячене взаємодії допомоги та соціального капіталу та їхнього впливу на економіч-

ний розвиток, було зроблено з використанням латиноамериканської вибірки країн [4]. Автори вимірюють соціальний капітал за рівнем довіри до країни. Вони прийшли до висновку, що вплив допомоги на зростання залежить від рівня довіри, що означає, що допомога, ймовірно, буде ефективною у випадку, якщо вона буде спрямована у регіон з високим рівнем довіри.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження та аналіз впливу соціального капіталу країн, що розвиваються, на рівень ефективності застосування міжнародної фінансової допомоги задля покращення темпів економічного зростання та підвищення

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією з найбільш притаманних особливостей соціального капіталу є його неоднозначність, за яку концепція часто критикується. Однак ця особливість робить її просто імунізованою до конструктивної критики, оскільки в цьому полягає багато свободи у визначенні соціального капіталу. OECD (Організація з економічного співробітництва та розвитку) розрізняє кілька його форм, розділяючи соціальний капітал на три категорії (рис. 2): зв'язки (спільна ідентичність), мости (простягаються за межі спільної ідентичності, наприклад, далека дружба) і поєднання (зв'язки через соціальні сходинки). Таким чином, соціальний капітал описує щось схоже на продуктивність конкретного суспільства (рис. 1).

Згідно з визначенням Комітету допомоги з розвитку OECD (DAC), термін "іноземна допомога" або "допомога у сфері розвитку" відноситься до фінансових потоків, які кваліфікуються як офіційна допомога у сфері розвитку, яка також визначається як сума грантів та позик для країн-одержувачів допомоги, які:

1. Здійснюються офіційним сектором країни-донора.
2. З просуванням основного завдання економічного розвитку та добробуту країн-реципієнтів як основна мета.
3. На пільгових фінансових умовах, коли елемент гранту складає не менше 25 відсотків.

Крім фінансових потоків, витрати на технічне співробітництво включені до офіційної допомоги у сфері

Рис. 2. Класифікація міжнародної допомоги від країни-донора

розвитку; але гранти та кредити для військових цілей виключені, як і платежі фізичним особам. Те ж саме стосується приватної благодійної діяльності, комерційних позик та прямих іноземних інвестицій.

Розробка концепції людського розвитку дозволила сформулювати якісно новий, перспективний підхід до розуміння суспільного прогресу та економічного зростання. На основі концепції людського розвитку обгрунтовано програму заходів, що базується на справедлившому розподілі виробничих активів і доходів, орієнтованих на розвиток здібностей і задоволення потреб людини, її максимально активну участь в економічному, політичному і культурному житті. Високий освітній рівень та здоров'я мають таке велике значення для рівня добробуту людини [8].

У рамках дослідження буде перевірено гіпотезу впливу соціально-культурних характеристик на ефективність міжнародної допомоги на вибірці, що включає 76 країн, що розвиваються, принаймні в одній з шести хвиль бази даних World Values Survey (WVS). Класифікація розвинених країн взята з додатку до World Factbook ЦРУ США, в якому ідентифікуються розвинені країни і ті, що розвиваються.

WVS дійсно передбачає величезну кількість соціокультурних характеристик. Але нам потрібно підібрати ті, які впливають на економічне зростання (і, отже, можливо, впливають на ефективність допомоги, яка також спрямована на економічний розвиток). На основі досліджень у [3; 4] про взаємозв'язок між соціальними нормами та економічним розвитком доречно зупинитися на таких характеристиках, як взаємна довіра, повага, послух і рівень індивідуалізму.

Раніше було виявлено, що довіра — важлива особливість, що сприяє економічному зростанню. Слід також пригадати, що автори [8] вважають, що іноземна допомога є більш ефективною у середовищі з високим рівнем довіри. Щоб виміряти рівень довіри, використовується відповідь на запитання "Загалом кажучи, чи можете ви сказати, що більшості людей можна довіряти, або ви маєте бути обережними у спілкуванні з людьми?".

Хоча визначення поняття рівню довіри може викликати плутанину, ми не можемо стверджувати, що різноманітні визначення довіри є абсолютно неправильними або нечіткими. Швидше за все, можна вважати, що довіру важко правильно зафіксувати. Для певного аналізу достатньо показати, що довіра, як ми її визначаємо, відноситься до відносно широкого набору конструктів, як з точки зору літератури на дослідження довіри, так і з точки зору щоденного використання терміна. Вузьке

визначення довіри не точно зображує багатий набір понять.

Слід зауважити, що питання довіри у суспільстві є актуальним і в Україні. Згідно з опитуваннями WVS приблизно три з чотирьох респондентів в Україні у 2011 році вважали, що оточуючим їх людям не варто довіряти.

Поняття рівня розвитку описує ситуацію, що спостерігається в даний час, а не відображає зміну динаміки або очікуваний напрям прогресу. З кінця 1990-х років країни, що розвиваються, як правило, демонструють більш високі темпи зростання, ніж розвинені країни.

Країною, що розвивається, є країна з менш розвинутою промисловою базою і низьким індексом людського розвитку у порівнянні з іншими країнами. Однак це визначення не загальноузгоджене. Також немає чіткої угоди щодо того, які країни підходять для цієї категорії. Однак ВВП країни на душу населення в порівнянні з іншими країнами може бути одним із орієнтирів. І окремим показником є оцінка людського капіталу.

Кількісна оцінка людського капіталу необхідна з таких причин: затрати на формування людського капіталу відповідної якості є реальними, і тому виникає потреба у вільних оборотних коштах, що зменшує поточне споживання, результат реалізації людського капіталу у виробничому процесі призводить до збільшення національного багатства, відповідно з цим інвестиції у розвиток людського капіталу збільшують національне багатство країни, і, що найголовніше, сприяють економічному зростанню.

За рахунок накопичення людського капіталу його прибутковість підвищується до певного рівня, обмеженого верхньою межею активної трудової діяльності, а потім різко знижується. Формування людського капіталу потребує від самої людини та всього суспільства значних і постійно зростаючих витрат. Інвестиції в людський капітал повинні забезпечувати його власнику отримання більш високого доходу. Вкладення в людський капітал дають досить значний за обсягом, тривалий за часом і інтегральний за характером економічний і соціальний ефект.

Зауважимо також, що не усі інвестиції в людину можуть бути визнані вкладеннями в людський капітал, а лише ті, що суспільно доцільні й економічно ефективні [7]. Характер і види вкладень у людину обумовлені історичними, національними, культурними особливостями і традиціями. Порівняно з інвестиціями в інші різні форми капіталу, інвестиції в людський капітал є найбільш вигідними як з погляду однієї людини, так і суспільства загалом (рис. 3).

Рис. 3. Структура генерації та прояву людського капіталу як спорідненого фактору соціального капіталу

Емпірична оцінка починається з об'єднаної моделі, побудованої, як у випадку із взаємозв'язком між політичним середовищем і іноземною допомогою і їх впливом на економічне зростання, дослідженим у [17]. Модель може бути отримана з неокласичної моделі зростання. Гіпотеза полягає в тому, що ця допомога матиме позитивний вплив на зростання, який, ймовірно, буде тимчасовим, якщо спостерігається спадаюча природа приросту. Однак, можна припустити, що рівень соціально-культурного розвитку країни-реципієнта може також вплинути на те, наскільки ефективна ця допомога. Таким чином, допомога повинна розглядатися, включаючи її взаємодію з соціальним капіталом при розгляді його впливу на зростання.

Загальна специфікація моделі, що підлягає оцінці:

$$\Delta \log GDP_{it} = \beta_0 + \beta_1 aid_{it} + \beta_2 social\ capital_{it} + \beta_3 aid_{it} \cdot social\ capital_{it} + \beta_j X_j \quad (1),$$

де:

1. $\Delta \log GDP$ — різниця логарифмів ВВП на душу населення за два послідовні періоди.

2. aid — змінна, що описує відносну кількість наданої міжнародної допомоги.

3. $social\ capital$ — змінна, що відповідає за соціально-культурні характеристики країни.

4. β_1 — це коефіцієнти регресії для відповідних членів рівняння (1).

X_j — набір контрольних регресорів.

Набір контролів включає регіональну категоріальну змінну (для врахування географічних перехресних ефектів) та індикатор для країн, що перейшли в категорію розвинутих протягом досліджуваного періоду. Предметом основного інтересу є коефіцієнт взаємодії між міжнародною допомогою та соціальним капіталом.

Для дослідження ефекту на темпи економічного зростання від певної зміни розміру наданої міжнародної допомоги при різних значеннях соціального капіталу проводиться аналіз граничних ефектів. Метод полягає у тому, щоб дослідити знак і величину частинних похідних досліджуваної зміни у середніх або заданих значеннях інших змінних. Основний аналіз стосується граничних ефектів міжнародної допомоги,

але враховуються і різні значення соціального капіталу.

$$\frac{\partial \log GDP}{\partial aid} = \beta_1 + \beta_3 \cdot social\ capital \quad (2),$$

де:

1. $\frac{\partial \log GDP}{\partial aid}$ — частинна похідна від темпів зростання по змінній міжнародної допомоги.

2. β_1 — коефіцієнт регресії при змінній міжнародної допомоги.

3. β_3 — коефіцієнт регресії при змінній взаємодії міжнародної допомоги з соціальним капіталом.

4. $social\ capital$ — задане фіксоване значення соціального капіталу.

На основі аналізу граничних ефектів можна зробити більш глибокі висновки щодо ефекту соціального капіталу, якщо загальні коефіцієнти регресії виявляться статистично не значущими.

Отже, ми отримали композитний показник соціального капіталу для регресійної моделі. Проаналізувавши його взаємозв'язок з окремими соціально-культурними чинниками, ми можемо зробити висновок, що узагальнюючий індикатор доволі добре репрезентує кожен із показників, залишаючись рівномірно асоційованим із кожним із них. По-перше, жодна з окремо взятих ознак соціального капіталу не корелює з іншою окремо взятою. Тобто вони не мають чіткої лінійної залежності і тому, щоб охопити ефект кожної з них, є сенс у побудові комплексної величини. По-друге, складений соціальний капітал помірно корелює з усіма показниками, тобто певною мірою описує зміну кожної окремої величини. Насамкінець, сконструйований соціальний капітал не має сильної кореляції з окремо взятими індикаторами, а отже, не має сильної лінійної асоціації з певним показником, завдяки чому можна прийти до висновку, що є резон у використанні саме комплексного індикатора на противагу якійсь окремо взятій величині.

Соціологічні дослідження приводять докази, що такі показники, як довіра та повага до інших, рівень розвитку індивідуалізму та покірності у суспільстві ґрунтовно та багатогранно описують соціально-культурний профіль країни. Об'єднуючи ці чинники в один загальний, скон-

струюваний на теоретичних припущеннях, може інтерпретуватися як показник соціального капіталу країни.

А також провести дослідження, що буде охоплювати широку вибірку країн, що розвиваються, можливо, використовуючи відкриті джерела міжнародних організацій, що займаються збором економічних, демографічних, соціологічних даних тощо. Інформацію з таких джерел можливо одразу отримати у вигляді, зручному для проведення економічного та інформаційного аналізу, використовуючи попередні нововведення. Для обробки такої інформації доцільно використовувати системи статистичного аналізу, які найбільш розповсюджені у колі дослідників економічних та інформаційних питань, наприклад, середовище R та система Stata.

Для регресійного аналізу соціального капіталу використовується перший фактор багатовимірної величини. Розташування точки по горизонтальній осі відображає різницю в рівні соціального капіталу: точки з лівого краю відображають країни з низьким соціальним капіталом, точки з правого краю вказують на країни з високим соціальним капіталом.

В усіх моделях соціальний капітал мав значний позитивний вплив на темпи зростання, що проявляється у позитивному, значному за розміром та значущому статистично коефіцієнті при відповідній змінній. Однак згідно з результатами соціальний капітал має слабкий вплив на міжнародну допомогу і скоріше діє на економічне зростання через інший неспостережений в рамках цього дослідження чинник. Утім, у простій моделі сталих ефектів зі звичайними стандартними похибками є наявність значущого позитивного ефекту соціального капіталу на ефективність фінансової допомоги, що дозволяє констатувати, що вплив соціального капіталу на ефективність міжнародної допомоги може бути позитивним.

Також з моделі сталих ефектів можна виявити результат на підтримку пропонентів міжнародної допомоги. Збільшення частки міжнародної допомоги позитивно асоціюється з економічним зростанням.

Аналіз граничних ефектів дозволив побачити, за яких саме значеннях соціального капіталу і як відрізняється ефективність міжнародної допомоги. Можна спостерігати, що цей ефект стає додатний і стає сильнішим зі зростанням соціального капіталу. Також є лише часткове підтвердження тому факту, що за низького рівня соціального капіталу вплив від збільшення міжнародної допомоги на темпи зростання може бути негативним.

Слід пам'ятати, що результати регресії були скореговані відносно регіональних відмінностей, адже країни в деяких регіонах зростали значно швидше протягом розглядуваного періоду. Наприклад, колишні країни соціалістичного блоку (СНД та деякі інші країни Східної Європи), країни Північної Азії та Близького Сходу спромогли зростати швидше, порівнюючи зі середніми по вибірці показниками, тоді як країни Південної Азії зростали повільніше (період їхнього активного розвитку припав на більш ранні часи). Виокремивши такі ефекти за допомогою географічної категоріальної змінної, ми отримали коефіцієнти, незалежні від вибору регіону розгляду.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Вперше взаємодія культурних особливостей і міжнародної допомоги була досліджена з урахуванням багатогранності поняття соціального капіталу.

Попередні спроби прийти до загального консенсусу щодо ефективності міжнародної допомоги не були успішними. Проте вивчення детермінантів ефективності допомоги для розвитку є актуальною темою для дослідження. Було знайдено, що соціальний капітал має визначний ефект на темпи економічного зростання, що відображається у значному розмірі та статистичній значущості відповідних коефіцієнтів у регресійних моделях.

Проте вплив соціального капіталу на ефективність міжнародної фінансової допомоги є ситуативним (з усіх моделей лише в моделі сталих ефектів коефіцієнт взаємодії був значущо позитивним). Тобто якщо соціальний капітал і впливає на якість інвестицій в економіку, це статистично справджується в основному у випадках наявного високого рівня соціального капіталу та помірних змін у режимі отримання міжнародної допомоги.

Література:

1. Adler P.S., Kwon S.W. Social capital: Prospects for a new concept / *Academy of management review*. — Т. 27. — №. 1. — 2012. — 24 с.
2. Alesina A., Weder B. Do corrupt governments receive less foreign aid? / *American Economic Review*. — Т. 92. — №. 4. — 2012. — 12 с.
3. Anselin L. Spatial effects in econometric practice in environmental and resource economics / *American Journal of Agricultural Economics*. — Т. 83. — № 3. — 2011. — 6 с.
4. Baliaoune M., Mavrotas G. Aid Effectiveness: Looking at the Aid-Social Capital-Growth Nexus. — World Institute for Development Economic Research (UNU-WIDER), 2018. — 28 с.
5. Miskiv G.V. (2015), "Credits of International Financial Organizations in the Economy of Ukraine", *Financial Space*, p. 6.
6. Novik T., Vinnytskyi M. (2018), "Construction of a hierarchical multidimensional model of social capital and its verification on data on Ukraine and Poland", p. 18.
7. D'Onofrio A., and Giuseppe Maggio. (2018), "Does Foreign Aid Fuel Trust?", available at: http://docs.aiddata.org/ad4/files/wps17_does_foreign_aid_fuel_trust.pdf
8. Ponzetto G., Troiano U. Social capital, government expenditures and growth. — *National Bureau of Economic Research*. — № w24533. — 2018. — 32 с.
9. Марченко В.М., Мезенцева О.О. Оптимізація застосування гнучких методик менеджменту в іт-проектах. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. — URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7568> (дата звернення: 03.02.2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.1.8

References:

1. Adler, P. S. and Kwon, S. W. (2012), "Social capital: Prospects for a new concept", *Academy of management review*, vol. 27, no. 1, p. 24.
2. Alesina, A. and Weder, B. (2012), "Do corrupt governments receive less foreign aid?", *American Economic Review*, vol. 92, no. 4, p. 12.
3. Anselin, L. (2011), "Spatial effects in econometric practice in environmental and resource economics", *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 83, № 3, p. 6.
4. Baliaoune, M., and Mavrotas, G. (2018), "Aid Effectiveness: Looking at the Aid-Social Capital-Growth Nexus", *World Institute for Development Economic Research (UNU-WIDER)*, p. 28.
5. Miskiv, G.V. (2015), "Credits of International Financial Organizations in the Economy of Ukraine", *Financial Space*, p. 6.
6. Novik, T. and Vinnytskyi, M. (2018), "Construction of a hierarchical multidimensional model of social capital and its verification on data on Ukraine and Poland", p. 18.
7. D'Onofrio, A. and Giuseppe Maggio. (2018), "Does Foreign Aid Fuel Trust?", available at: http://docs.aiddata.org/ad4/files/wps17_does_foreign_aid_fuel_trust.pdf (Accessed 11 Feb 2020).
8. Ponzetto, G. and Troiano, U. (2018), "Social capital, government expenditures and growth", *National Bureau of Economic Research*, vol. w24533, p. 32.
9. Marchenko, V. and Mezentseva, O. (2020), "Optimization of application of flexible management techniques in it projects", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7568> (Accessed 11 Feb 2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.1.8.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2020 р.